

DESAŤ BOŽÍCH PRIKÁZANÍ

katechetické zhrnutie

1. Ja som Pán, tvoj Boh. Nebudeš mať iných bohov okrem mňa, aby si sa im klaňal

Prvé prikázanie pozýva človeka veriť v Boha, dúfať v neho a milovať ho nadovšetko.

Proti viere možno hrešiť rozličnými spôsobmi:

- *Dobrovoľné pochybovanie* o viere nás vedie k nedbalosti a k odvrhnutiu toho, čo Boh zjavil a čo nám predkladá veriť Cirkev.
- *Nedobrovoľné pochybovanie* znamená váhavosť vo viere, ťažkosť pri prekonávaní námietok, ale aj úzkostlivosť vo viere, ktorá vyplýva z jej nejasností.

Prvé prikázanie sa tiež zameriava na hriechy proti nádeji:

- *beznádej* je keď človek zabúda, že Pán je verný vo svojich prísľuboch a milosrdenstve
- *domýšľavosť*: Sú dva druhy *domýšľavosti*: človek namýšľavo preceňuje svoje schopnosti (domnieva sa, že sa zachráni sám bez pomoci zhora) alebo preceňuje Božiu všemohúcnosť a Božie milosrdenstvo (myslí si, že odpustenie sa dá dosiahnuť bez obrátenia a bez osobného úsilia)

Proti Božej láske sa možno prehrešiť viacerými spôsobmi:

- *Eahostajnosťou*, keď nechceme alebo otvorene odmietame uvažovať o Božej láske; neuznávame jej dobrotu a popierame jej silu
- *Nevďačnosťou*, keď zanedbávame alebo sa zdráhame uznať Božiu lásku a odplácať sa láskou za lásku.
- *Vlažnosťou*, keď váhame alebo zanedbávame odpovedať na Božiu lásku;
- *Zatrpknosťou* alebo duchovnou lenivosťou zachádzame až tak ďaleko, že odmietame radosť, ktorá pochádza od Boha, a desíme sa Božej dobroty.
- *Nenávisťou* k Bohu, ktorá pochádza z pýchy, sa stavíme proti Božej láske tým, že popierame jej dobrotu a nárokuje si právo zlorečiť tomu, kto zakazuje hrešiť a ukladá tresty.

Prvé prikázanie zakazuje uctievať iných bohov okrem jediného Pána, ktorý sa zjavil svojmu ľudu. Nepripúšťa:

- poveru: predstavuje zvrátenú formu náboženstva (niekto pripisuje magickú, zázračnú dôležitosť určitým praktikám)
- neveru v Boha – ateizmus: človek si je sám sebe cieľom, jediným strojom a tvoriteľom svojich dejín. Ateizmus zavrhuje alebo odmieta existenciu Boha.

Prvé prikázanie odsudzuje *modloslužobníctvo*: spočíva v zbožšťovaní toho, čo nie je Boh. Modloslužbou je aj uctievanie nejakého stvorenia a klaňanie sa mu ako Bohu: môže ísť o bôžikov a démonov (napr. satanizmus), o moc, rozkoš, rasu, predkov, o štát, peniaze a pod.

Boh môže svojim odhaliť budúcnosť. Napriek tomu však správny kresťanský postoj je zverovať sa s dôverou do Jeho rúk. Preto sa vo veciach poznania budúcnosti treba vzdať každej nezdravej zvedavosti. Treba zavrhnúť všetky formy *veštenia*: utiekanie sa k satanovi alebo démonom, vyvolávanie mŕtvych a iné praktiky, o ktorých sa ľudia nepravdivo domnievajú, že by mohli "odhaliť" budúcnosť. Radenie sa s horoskopmi, astrológia, čítanie z ruky, predpovede osudov z vonkajších znakov, jasnovidectvo, utiekanie sa k médiám, to všetko skrýva v sebe túžbu ovládnuť čas, dejiny a nakoniec človeka, snahu nakloniť si skryté mocnosti. Je to v protiklade s úctou a vážnosťou Boha.

Pokúšanie Boha spočíva v tom, že sa slovami alebo skutkami podrobuje skúške jeho dobrota a všemohúcnosť.

Svätokrádež spočíva v znesväcovaní alebo v nedôstojnom vzťahu ku sviatostiam. Svätokrádež je ťažkým hriechom, najmä ak sa pácha proti Eucharistii, pretože v tejto sviatosti sa nám sprítomňuje podstatným spôsobom samotné Kristovo Telo.

2. Nevezmeš meno Pána, Boha tvojho nadarmo

Druhé prikázanie zakazuje zneužívať Pánovo meno, to znamená akékoľvek nevhodné používanie Božieho mena, mena Ježiša Krista, Panny Márie a všetkých svätých.

- *Rúhanie* sa priamo protiví druhému prikázaniu. Spočíva v tom, že sa proti Bohu, vnútorne alebo aj navonok, vyslovujú vyzývavé reči, slová nenávisti, výčitiek, opovrhnutia, zlourečenia, nedostatku úcty voči nemu a jeho rozhodnutiam, zneužívania jeho mena.
- *Zlozvyky*, v ktorých sa vyslovuje Božie meno, ale nie s úmyslom rúhať sa, sú nedostatkom úcty voči Pánovi
- *Krivá prísaha* pozýva Boha, aby svedčil o lži. Je ťažkou vinou voči Pánovi, ktorý je vždy verný vo svojich sľuboch.

3. Spomeň si, že máš svätiť sviatočný deň

Boh zveril Izraelovi sviatočný deň, aby ho zachovával na *znak neporušiteľnej zmluvy*. Sviatočný deň je posvätné rezervovaný pre Pána ako chvála za dielo stvorenia a spásy v prospech človeka. A keďže Kristus vstal z mŕtvych v prvý deň týždňa, nedeľa sa musí v celej Cirkvi považovať za hlavný z prikázaných dní. V nedeľu a v ostatných prikázaných sviatočných dňoch sú veriaci povinní zúčastniť sa na sv. omši, lebo ona je základom a potvrdením celého kresťanského života. Výnimky môžu ospravedlniť vážne dôvody (choroba, starostlivosť o malé deti,...). Dišpenz môže udeliť farár. Tí, čo svojvoľne neplnia túto povinnosť, dopúšťajú sa ťažkého hriechu, nakoľko účasť na spoločnom slávení nedeľnej Eucharistie je svedectvom vernosti Kristovi a jeho Cirkvi. Prejavuje sa tým spoločenstvo vo viere a láske, a svedčí sa tým o Božej svätosti a o nádeji na spásu.

Znesväcovanie nedele a dní prikázaných sviatkov spočíva vo vykonávaní takých prác a činností, ktoré by bránili uctievať Boha. Kresťan taktiež nemôže, bez naliehavej potreby, nariaďovať inému to, čo by prekážalo zachovať deň Pána. Nevyhnutné domáce práce alebo veľmi užitočná činnosť v záujme spoločnosti poskytujú ospravedlnenie voči tomuto predpisu.

Tradične kresťan zasväcuje nedeľu dobrým skutkom a pokorným službám nemocným, chorľavým a starcom. Nedeľa sa môže svätiť aj tým, že sa venuje svojej rodine a svojim blízkym čas a starostlivosť, na ktoré cez iné dni v týždni sa nestačí. Nedeľa je aj dňom na uvažovanie, dňom na ticho, na pestovanie kultúry a meditáciu, čo všetko napomáha vzťahaniu vnútorného a kresťanského života.

4. Cti otca svojho i matku svoju, aby si dlho žil na zemi, ktorú ti dá Pán, tvoj Boh

Boh chcel, aby sme si okrem neho ctili aj svojich rodičov, ktorým ďakujeme za život a ktorí nám odovzdali poznanie Boha. Sme povinní ctiť a mať vo vážnosti ale aj iných, ktorých Boh pre naše dobro zaodial svojou autoritou.

Štvrté prikázanie sa obracia:

- výslovne na deti v ich vzťahoch k otcovi a k matke: treba im vzdať úctu, vďačnosť, spravodlivú poslušnosť a poskytovať pomoc.
- zahŕňa vzťahy príbuzenské s členmi rodiny: vzdávať úctu, prejavovať láskavosť a vďačnosť starým rodičom a predkom.
- vzťahuje sa napokon aj na povinnosti žiakov voči učiteľom, zamestnancov voči zamestnávateľom, podriadených voči vedúcim, občanov voči vlasti a voči tým, ktorí ju spravujú a riadia.
- zahŕňa a načrtáva aj povinnosti rodičov, poručníkov, učiteľov, vedúcich, úradníkov, vládarov a všetkých, čo uplatňujú právomoc voči jednotlivcom alebo spoločenstvám osôb, aby vykonávali svoje povinnosti v duchu spoločenskej solidárnosti a zodpovednosti.

Proti 4. prikázaniu možno hrešiť rozličnými spôsobmi:

Rodičia napr.:

- ak nedajú svoje deti pokrstiť, ak nedbajú o to, či ich deti vyrastajú vo viere a zapájajú sa do života Cirkvi, ak nenaučia deti vyhýbať sa kompromisom a znehodnocovaniu, ktoré ohrozujú ľudskú spoločnosť.

Predstavitelia verejnej moci:

- ak sa nestarajú, aby sa rodičom zaručilo právo dať svojim deťom výchovu podľa ich presvedčenia, ak nevykonávajú svoju moc ako službu, ak nariaďujú alebo ustanovujú niečo, čo by bolo v rozpore s dôstojnosťou človeka a prirodzeným zákonom.

Občania:

- ak nespolupracujú pri budovaní spoločnosti v duchu pravdy, spravodlivosti, solidarity a slobody.
- občan je vo svedomí zviazaný nevykonávať nariadenia civilnej moci, ak sú v protiklade s požiadavkami mravného poriadku.

5. Nezabiješ!

Ľudský život je posvätný, pretože od svojho začiatku obsahuje v sebe Božie stvoriteľské pôsobenie. Preto si nikto a za žiadnych okolností nemôže prisvojovať právo priamo zničiť seba alebo inú nevinnú ľudskú bytosť.

Piate prikázanie zakazuje:

- ako veľmi ťažký hriech priamu a úmyselnú vraždu: od počatia človeka až po jeho prirodzenú smrť,
- vystavovať bez dostatočného dôvodu kohokoľvek smrteľnému nebezpečenstvu alebo odmietnuť druhému pomoc v nebezpečenstve.
- pohoršenie, nakoľko je to skutok alebo ľahostajnosť, ktoré zámerne vedú iného ku konaniu zla (môže spôsobiť blížnemu aj duchovnú smrť). Pohoršenie môže vyvolať aj nariadenie, móda alebo verejná mienka.
- zanedbanie starostlivosti o zdravie vlastné alebo iných (drogy, alkohol, tabak, lieky, nedostatočné obliekanie,...)
- experimenty na jednotlivcoch alebo na skupinách ľudí ak sa protivia dôstojnosti človeka a mravnému zákonu
- fyzické násilie, zlosť a nenávisť

6. Nezosmilníš!

Človek si nadobudne dôstojnosť, keď sa oslobodí spod akéhokoľvek područia vášní a idúc za svojím cieľom si slobodne zvolí dobro. Preto toto prikázanie nepripúšťa dvojakoť života, ani neúprimnosť reči, ale ochraňuje čistotu osoby ako vnútornú jednotu človeka v jeho telesnom a duchovnom bytí. Zahŕňa v sebe neprestajné cvičenie sa v sebaovládaní.

Toto prikázanie, nakoľko má za následok mravný úpadok mládeže, zakazuje tieto vrtochy a rozmary:

- znásilnenie, prostitúciu, homosexualitu, porušenie manželskej vernosti
- rozvod: spôsobuje ťažké škody spoluz manželovi a najmä deťom
- voľné spolužitie osôb: muž a žena odmietajú dať právnu a verejnú formu svojmu zväzku, ktorý zahrňuje v sebe aj intímne spolužitie; vyjadrujú tak nedostatok dôvery jedného voči druhému, voči sebe samému alebo voči spoločnej budúcnosti, teda chýbajú v láske

Všetko toto predstavuje ťažký hriech a vylučuje kresťana zo sviatostného života spoločenstva.

7. Nepokradneš!

Siedme prikázanie zakazuje nespravodlivo brať alebo ponechávať si majetok blížneho a blížnemu nejako inak spôsobovať škodu na majetku. Požaduje spravodlivosť a lásku pri správe pozemských majetkov a plodov ľudskej práce a náhradu spáchanej nespravodlivosti. Vzhľadom na spoločné dobro požaduje, aby sa rešpektoval všeobecný účel majetku a právo na súkromné vlastníctvo. V ekonomickej oblasti si úcta k ľudskej dôstojnosti vyžaduje uplatňovanie čnosti miernosti, spravodlivosti a solidárnosti.

Siedme prikázanie zakazuje:

- *krádež, špekuláciu (zle urobený odhad majetku so zámerom získať výhodu na úkor iného), podplácanie, privlastnenie a súkromné používanie spoločného majetku*
- *nesvedomite vykonanú prácu, podvod, falšovanie, prehnané utrácanie, úmyselne škodiť na súkromnom alebo verejnom majetku ,...*
- *činy a podujatia, ktoré by viedli k zotročovaniu ľudských bytostí, k popretiu ich osobnej dôstojnosti akoby boli tovarom, a teda povzbudzuje kresťanov aby sa angažovali pri spravovaní verejných vecí*
- *vyžaduje úctu k integrite stvorenia, ktoré je určené pre spoločné dobro minulého, terajšieho i budúceho ľudstva*

8. Nebudeš krivo svedčiť proti blížnemu svojmu

Ôsme prikázanie zakazuje prekrúcať pravdu vo vzťahu k iným. Toto vyplýva z pozvania svätého ľudu byť svedkom svojho Boha, ktorý je pravdou a chce pravdu. Klamať alebo neodôvodnene zamlčovať pravdu znamená odmietať mravnú bezúhonnosť: a to je základná sprenevera voči Bohu, a ako taká podkopáva základy vzťahu s Bohom.

Ôsme prikázanie zakazuje:

- *falošné svedectvo, krivú prísahu a chvastanie*
- *poškodenie dobrého mena osôb posudzovaním (bez dostatočného dôvodu pripúšťať mravné previnenia u blížneho), ohováraním (odhaľovanie chýb a hriechov blížneho pred tými, ktorí ich nepoznajú), osočovaním (nepravdivými klebetami poškodzovanie dobrého mena iných)*
- *lichotivé reči a postoje, ktoré povzbudzujú a utvrdzujú iných v zlomyseľnom konaní a v zvrátenom morálnom správaní*
- *porušenie profesionálneho tajomstva*

9. Nepožiadáš manželku blížneho svojho

Podľa katolíckej tradície deviate prikázanie zakazuje telesnú zmyselnosť. Telesná zmyselnosť uvádza do neporiadku mravné schopnosti človeka. V človekovi, pretože jeho bytosť sa skladá *tela a z duše*, existuje určité napätie, odohráva sa v ňom akýsi zápas náklonností medzi *duchom a telom*. Tento zápas proti telesnej žiadostivosti prechádza cez očisťovanie srdca a cez pestovanie čnosti miernosti. A integrujúcou zložkou miernosti je cudnosť, hanblivosť:

- chráni tajomstvo osôb a ich lásky, vyzýva k trpezlivosti a k miernosti v ľúbostnom vzťahu a žiada, aby sa splnili podmienky definitívneho daru a vzájomného záväzku muža a ženy
- znamená skromnosť: pobáda na výber odevu; udržiava mlčanie alebo zdržanlivosť tam, kde sa ukazuje riziko nezdravej zvedavosti; je ohľaduplnosťou a vnuká spôsob života, ktorý umožňuje odolávať módnemu zvädzaniu a nátlaku prevládajúcich ideológií.
- naučiť hanblivosti deti a dospievajúcu mládež znamená prebudiť v nich úctu k ľudskej bytosti.

10. Nepožiadáš domu blížneho svojho, ani jeho poľa, ani jeho sluhu, ani jeho slúžky, ani jeho vola, ani jeho osla, jednoducho ničoho, čo prináleží tvojmu blížnemu

Desiate prikázanie zakazuje túžbu po majetku iného.

- zakazuje *nenásytnosť* a nesmiernu túžbu po pozemských majetkoch
- zabraňuje nezriadenej *žiadostivosti*, ktorá sa rodí z prehnanej túžby po bohatstvách a moci
- zakazuje tiež túžbu dopúšťať sa takej nespravodlivosti, ktorou by sme poškodili blížneho na jeho časnom majetku. Nie je ale porušením tohto prikázania, ak túžime získať veci, aké vlastnia iní. Naša túžba sa však musí viazať na spravodlivé prostriedky.

Desiate prikázanie vyžaduje, aby sa z ľudského srdca vypudila závišť. Je to zármutok, ktorý pociťujeme pri pohľade na majetok iného a neusporiadaná túžba prisvojiť si ho. Je smrteľným hriechom, ak ju sprevádza želanie ťažkého zla blížnemu.

Pokrstený musí proti nej bojovať dobroprajnosťou, poníženosťou a s odovzdanosťou do Božej prozreteľnosti.